

ครั้งนั้นเจ้าท้าวลกได้ขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ ทรงพระนามว่าพระเจ้าติโลกราช เป็นบุตรองค์ที่หกของพระเจ้าสามฝั่งแกนในราชวงศ์เม็งราย เป็นเจ้าเหนือหัวเมืองเชียงใหม่ที่ทรงพระปรีชาสามารถและมีบุญญาธิการยิ่งนัก ในรัชสมัยของพระองค์เต็มไปด้วยเหตุการณ์อันน่าสนใจหลายสิ่งหลายอย่าง ทั้งในด้านการเมืองและการศาสนา และการศึกสงครามซึ่งยุคนั้นไทยยังไม่ได้รวมกันเป็นกลุ่มก้อน โดยเฉพาะในแคว้นแคว้นแดนล้านนาไทยเองก็ยิ่งแยกกันครอบครองนครเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกันที่ตำแหน่งของพระมหาเทวีซึ่งดำรงตำแหน่งพระราชชนนีรัชกาลพระเจ้าติโลกราชจรั้ตลอบอวลไปด้วยกลิ่นน้ำอบน้ำปรุงและกลิ่นสนุสนธสเพื่อฟุ้งขจรขยายนางข้าหลวงประจำพระองค์ต่างก็สละวณกับการปักเสด็จตั้งใหม่บ้างก็ปั้นด้ายบ้างก็ทอผ้าบ้างก็ปักลวดลายลงพื้นไหมปนกำมะหยี่เป็นลวดลายอันบรรเจิดตระการตา

มีเสียงซุบซิบในหมู่ขุนข้าหลวงว่าพระเจ้าเหนือหัวอาจจะต้องทรงออกศึกสงครามอีกเนื่องด้วยมีผู้เข้ามากราบทูลว่า “ศึกแควจะมามากเมืองน่าน”

(แควในที่นี้หมายถึงพวกญวนอาณานิคม)และพระเจ้าติโลกราชอาจต้องยกทัพไปปราบแคว

“พระเจ้าเหนือหัวของเรา นับแต่ขึ้นครองราชก็มีทรงหยุดยั้งราชการก็มักจะมีมากมายอยู่เสมอเมื่อปีที่แล้วก็ได้ทรงบำเพ็ญราชกุศลยิ่งใหญ่คือบวชกุลบุตรเป็นภิกษุถึง ๕๐๐ รูปปีก่อนโน้นก็เคยขุดศิลาทางใต้เศษอำนาจอพระบารมีปกเกล้าฝ่ายเราจึงได้รับชัยชนะทุกครั้ง”

“แต่พระราชมารดาของพระองค์ท่านก็ทรงห่วงใยในองค์พระเจ้าเหนือหัวเป็นยิ่งนัก”

ขณะนั้นนางกำนัลคนหนึ่งมาจากตำหนักหลวงขึ้นไปทูลความบางข้อแต่พระชนนีแล้วก็แวะเข้ามาทักทายประสานคนรู้จัก

ลือกันว่าพระยาเมืองน่านส่งข่าวมาว่าศึกแควมาประชิดติดเมืองน่านให้หมีนแก่งพร้าวถือพลสี่หมื่นทัพหลวงยกไปเมืองน่านแล้ว”

หลังจากนั้นต่อมาไม่นานนักในคุ้มหลวงก็ปรากฏข่าวอันควรตระหนกแพร่หลายไปทั่ว

“เจ้าเหนือหัวพิโรธหนักสาเหตุเพราะเจ้าเมืองน่านทำอุบายหลอกลวงว่ามีศึกแควมาประชิด ที่แท้ก็ความลวงทั้งสิ้น ฝ่ายเราหลวงยกทัพไปช่วยตั้งห้าทัพยกทัพ

ไปตั้งอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำน่านเป็นหลายวันก็ได้เห็นพวกแควยกมา พระยาน่านที่กล่าวความเท็จจนากแล้วจะต้องพระราชาอาญาหนักคราวนี้”

พระองค์จึงมีกระแสรับสั่งให้เตรียมทัพหลวง พระเจ้าเหนือหัวจะยกไปด้วยพระองค์เอง จะไปตีเมืองน่านในฐานะที่ทำอุบายหลอกลวง

พระองค์ได้เสด็จไปยังตำหนักพระชนนีเป็นส่วนพระองค์ “พระลูกเจ้าประสงคฺ์สิ่งใดจากแม่หรือ” พระนางตรัสปราศรัยภายหลังที่ได้ทรงปฏิสันถาร โดยสมควรเสร็จแล้ว

ทรงพิศพระราชนุตรด้วยแววพระเนตรอันเต็มไปด้วยความเลินหาปราณิระคนด้วยศรัทธาในสมรรถภาพ “ลูกต้องขอประทานอภัยที่บังอาจรบกวนเจ้าแม่ครั้งนี้”

จอมคนของนครพิงค์ตรัสด้วยอาการคารวะ แล้วก็ทรงเล่าถึงเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นในพระราชมารดาฟังอย่าละเอียดย แล้วตรัสเสริมในตอนท้าย

“ลูกขออัญเชิญเจ้าแม่เสด็จไปเป็นจอมทัพที่จะยกไปตีเมืองแคว โดยที่ลูกเองจะยกไปตีเมืองน่าน ลูกหวังในพระบารมีของเจ้าแม่ว่าคงจะได้ชัยชนะไม่ยาก”

พระราชชนนีทรงตอบตกลง ดังนั้น ในวันขึ้นสิบค่ำเดือนยี่ปีกุน เบญจจก พระเจ้าติโลกราชก็ทรงยกทัพหลวงและทัพสำหรับพระชนนีของพระองค์พร้อมกัน

เสด็จออกเดินทางไปทางทิศใต้ตามเส้นทางที่จะไปสู่เมืองแควและเมืองน่านนั้น

ทัพของพระชนนียกไปถึงเมืองแควก็เข้าล้อมไว้ พระนางเจ้าได้ทรงมีสาส์นส่งเข้าไปให้เจ้าเมืองแคว

ออกมาถวายบังคมตามประเพณีฝ่ายท้าวแม่คุณผู้ครองนครเมืองแคว

ได้รับสาส์นแล้วก็นั่งเฉยอยู่มิได้ออกไปถวายบังคมตามคำสั่งแต่ได้สั่งให้ไพร่พลเสนามาตั้งพลรักษาเมืองไว้อย่างแน่นหนาพระชนนีเห็นดังนั้นก็มีรับสั่งให้นายทัพนา

ยกกองตั้งกองทำป็นผู้เจ้ายังเข้าไปในเมืองแควลูกปืนนัดแรกยิงเข้าไปถูกต้นตาลในเวียงแควหักเพียงกอนัดที่สองถูกกลางลำต้นหักโคนลงเสียปืนที่ยิงก่อความสะท้านหว

าดกลัวแก่ชาวเมืองเป็นอันมากท้าวแม่คุณเจ้าเมืองแควก็ตกใจกลัวอำนาจของทัพพระชนนีจึงพาครอบครัวออกมาอ่อนน้อมถวายบังคมต่อพระชนนีผู้เป็นพระราชมารดา

ของพระเจ้าติโลกราชแต่โดยดีพระชนนีเห็นว่าเจ้าเมืองแควยอมอ่อนน้อมสวามิภักดิ์เช่นนั้นจึงให้ครองเมืองดังเก่าแล้วสั่งให้เลิกยกทัพคืนยังเมืองเชียงใหม่พร้อมด้วยชัย

ชนะ

ฝ่ายพระเจ้าติโลกราชซึ่งยกทัพไปตีเมืองน่านได้ตั้งล้อมขั้บเคียวอยู่แรมปีเพราะเจ้าเมืองน่านได้ตั้งทัพรับอย่างแน่นหนามันคงมิอาจตีหักเอาได้ง่ายแต่ด้วยกำลังทหาร

และพระสมภารบารมีของพระเจ้าติโลกราชก็ตีหัดเข้าเมืองน่านได้ในเวลาต่อมาพระแก่นท้าวเจ้าเมืองน่านทั้งเมืองหนึ่งลงไปพึ่งพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาพระเจ้าติโลกราชจึงตั้ง

งให้ท้าวผาแสนผู้เป็นน้องชายของแพร์แก่นท้าวขึ้นครองเมืองน่านแทนพระยาแก่นท้าวที่หนีไปได้เสร็จแล้วพระองค์ก็เลิกทัพกลับคืนสู่นครเชียงใหม่ ฝ่ายทางเมืองน่านครั้นกองทัพเชียงใหม่กลับคืนไปแล้วก็เกิดมีกองทัพของเมืองหลวงพระบางยกมาตีเองตั้งกองทัพอยู่ทางทุ่งสัมป่อยท้าวผาแสนเจ้าเมืองน่านจึงได้ให้นำน้าเข้าไปแจ้งแก่เจ้าเมืองเชียงใหม่

พระเจ้าติโลกราชได้ทรงทราบก็สั่งให้หมีเงินยกไปถึงเมืองน่านได้เข้าสู่รับกับทหารในกองทัพหลวงพระบางเป็นสามารแต่ไม่ถึงแพชนะกันหมีเงินจึงส่งม้าเร็วกลับไปทูลพระเจ้าติโลกราชที่เมืองเชียงใหม่พระเจ้าติโลกราชจึงสั่งให้ยกทัพหนุนไปช่วยหมีเงินที่เมืองน่านได้ระดมกำลังเข้าตีทัพหลวงพระบางล่าหนีไป ต่อมาปีเถาะนพศกเจ้าสามฝั่งแกนพระราชบิดาถึงแก่พิราลัยพระเจ้าติโลกราชก็จัดการปลงพระศพ ณ ที่วัดป่าแดงหลวงแล้วสถาปนาพระสฤประจุอัฐิธาตุไว้ยังสถานที่นั้นสูง ๙๒ ศอก กว้าง ๕๒ ศอก

บุญด้วยแผ่นดินแดงเปิดทองทั้งองค์ในปีนั้นพระเจ้าติโลกราชก็มอบเวนราชสมบัติให้พระชนนีว่าราชการแทนพระองค์แล้วทรงผนวชแล้วก็ลาผนวชกลับขึ้นครองราชสมบัติ ติราชาภิเษกเป็นครั้งที่สอง

